

Jan Allaňky, mülk patyşaňky

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Jan Allaňky, mülk patyşaňky JAN ALLAÑKY, MÜLK PATYŞAÑKY

Mihrişah soltan...

1745-nji ýylda dünýä inen asly gürji melikäniň hakyky ady belli däl.

Iňňän görmegeý, iňňän hoşzyban gyzdy, osmanly köşgüne getirlende "Kuýaş kimin nur saçýan şa, kuýaşlaryň şasy" manysyny berýän Mihrişah ady berildi.

Ony Mustapa III nikalap aldy. Soň ol Selim III-i dünýä inderdi.

Ogly tagta çykansoň, "Walyda soltan" boldy.

Möwlewidi, döwlet işlerine goşulmady, haýyr-sahawat işleri bilen meşgullandy, metjitler, çeşmeler, mekdepler gurdurdy.

Fond gurdy.

Ogly ony diýseň eý görýärdi.

Şonuň üçin ol ejesiniň fonduna millionlarça at gaýtarym ýer bagyşlady, Mihrişah soltan bu ýerleriň bir bölegini kärendä berip, gazanç etdi.

Şeýtmek bilen ol döwletiň puluny saga-sola sowurmagyň deregne, Mihrişah Walyda soltan fondy arkaly girdeji pul toplam, haýyr-sahawat işlerine maliýe çeşmesini döretdi.

1805-nji ýylda eden abyrsyz ýagşy işleri üçin uzak ýyllaryň dowamynda hormat bilen ýat ediljek melike oglunyň hökümdarlygy döwründe Topgapy köşgünde aradan çykdy we Eýýupsoltanda jaýlandy.

Aradan ýüz elli ýyl geçdi.

Osmanly taryhyň çaňly sahypalarynyň gatynda galdy.

Respublika guruldy.

1948-nji ýylda... Mihrişah Walyda soltan fondundan baryp-ha ýüz elli ýyl öň ýer kärendä alanlaryň mirasdüşerleri orta çykdy, şol kärendä alan ýerleriniň özlerine degişlidigini öňe sürüp, suda ýüz tutdular.

Nireleri almak isleýärlerdi?

Bekje oturyň onda... Marmaris Hisarönü ýarymadasyny we Gökowany almak isleýärlerdi!

Şol ýerlerde ýerleşen tokaýlary, daglary, ekin meýdanlaryny, baglary, gumsow ýerleri, turistik binalary, tomusky dynç alyş komplekslerini, Karajasögüt, Hisarönü, Çamly, Çetibeli we Yeşilbelde obalary isleýärlerdi.

Arasynda Prezidentiň tomusky köşgüniňem bolan Okluk obasy bilen birlikde 475 million kw metrlik mülki isleýärlerdi.

Ady agzalan ýerlerde ýaşayan we ellerinde respublikan mülki bolan adamlaryň derhal çykarylmagyny, respublikan mülkleriň güýçsüz hasaplanmagyny isleýärlerdi.

Osmanly fondy arkaly respublikan mülk dawasy seýdip, yetmiş iki ýyl öň başlady.

Talap edilýän ýerleriň bahasy ýüzleý alanda kyrk milliard dollara barabar!

Respublikan mülki güýçsüz hasap etmek islenen 3 müň 700 jaý eýesi maşgalalar bar, 10 müňden gowrak obaly daýhanlar bar.

Yetmiş iki ýyllap ýüzlerçe sud mejlisi bolup geçdi.

Gozgalmaýan emläkleriniň ýuridiki güýji güýjsüz hasap edilmek islenen ildeşlerimiz sudlara gatnamakdan, sudýalara problemalaryny aýtmakdan, aklawjylara pul tölemekden, ýustisiýa edaralaryna we ekspertlere çykadjy etmekden ýadady, bizar-peteňi çykdy.

Arap saçyna dönen dawada ahyryn 2001-nji ýylda belli karara gelindi.

Kanun respublikan mülki bolanlaryňkyny dogry hasaplady.

Osmanly fondundan medet hantamaçylyk edenleriň talaplary ret edildi.

Emma obaly garamaýaklaryň problemasy heniz gutarmandy.

Çünki Mihrişah Walyda soltan fondunyň mirasdüşeridigini öňe sürýänler täze hemle bilen geldiler, olar Türkiýäniň at-owazaly mülk maýa goýumçylarynyň biri bilen şärikdeşlik gurdular.

At-owazaly mülk maýa goýumçysynyň gozgalmaýan emläkler boýunça şereketi bardy, onlarça kişilik aklawjylar ordasy bardy, täzeden arza berdiler, birinde üstünlik gazandylar. Yeri bakaly, işler mazaly bulaşmaga başlady.

Üstesine... Mihrişah Walyda soltan fondunyň mirasdüşeridigini aýdýanlar Ýewropanyň adam hukuklary suduna ýüz tutdular, "sud prosesiniň adalatly ýöretmezlikde we bellenen möhletde tamamlamazlykda" aýyplap, Türkiýäni diligysga ýagdaýa saldylar.

Yetmiş iki ýyllyk dawa edil şu pillä gelende-de... Aýasofýa muzeýi metjide öwrüldi.

Ayasofya müzesi, cami yapıldı.

Respublikan hökümetiň muzeý karary güýçsüz hasaplandy.

Osmanlynyň fondlar karary herekete girizildi.

Taryhymyzda ilkinji gezek... respublikan hukugyň ýerine osmanly hukugy kabul edildi.

Döwlet soweti (Danıştay) osmanly hukugyny öňe tutdy.

Ine, şeýdibem...

Mihrişah Walyda soltan fondy edil Aýasofýa kararyna tutaryk döreden Fatih Soltan Mämmet fondy ýaly boldy.

Biri patyşanyň fondy.

Beýlekisi patyşanyň ejesiniň fondy.

Ýeri, şindi näme bolarka?

Mihrişah Walyda soltan fondunyň mirasdüşeridigini öňe sürýänler Döwlet sowetiniň Aýasofýa kararyny suda bermezler öýdýäňizmi?

Özlerini hakly çykarmak üçin delil görkezmezler öýdýäňizmi?

Şindi hasam bekje duruň... Osmanly fondlary bilen respublikan mülkleri garşyma-garşy getiren dawalar diňe Marmaris bilenem çäklenenok.

Izmirde edil şular ýaly dawa bar, Karaburunda. Edirnede bar. Aýdynda bar. Muglada bar.

Stambuluň Beşiktaş raýonunda bar, Şişlide bar, Ortaköýde bar, Bakyrköýde bar, Kagythanada bar, Beýkozda bar.

Meselem, Abdylhamydyň mirasdüşerleri birnäçe gezek suda arz edipdiler...

Olar talap edýän ýerleri üçin iki müňden gowrak osmanly mülküni suda berdiler.

Ellerindäki osmanly mülki bilen Üsküdar da hak-hukuklarynyň gaýdyp berilmegini talap edýän şazada nesilleri bar.

Osmanly mülküni subutnama hökmünde görkezip, Stambul bogazynda

113 at gaýtarym ýer mülk talap edýän osmanly paşalarynyň nesilleri bar.

Osmanly hukugyna esaslanyp, Antalyada 300 müň at gaýtarym ýer mülki almakçy bolýanlar, Seriki, Aksuwy isleýänler bar.

Aýasofýa metjit boldy diýip begenýänler bularyň hemmesini bermäge "hukuk" taýdan alanda razylyk berdi.

Döwlet sowetiniň Aýasofýa karary Türkiýede on müňlerçe ildeşimiziň respublikan mülküni howp astyna saldy.

Türkiýe respublikasy milliardlarça dollar öweztölegi tölemek howpy bilen ýüzbe-ýüz goýuldy.

Munuň üçin jan edenleriň hemmesini gutlaýaryn, olara Aýasofýada haýyrly namazlar dileýärin.

Ýylmaz ÖZDIL.

"SÖZCÜ" gazetini, 16.07.2020 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMİLİYEW,
Stambul uniwersitetiniň talyby. Publisistika